

แนวทางการบริหารความเสี่ยงตามหลักกัณฑ์ธรรม 4 ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ  
ของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพมหานคร  
Guidelines for Risk Management According to the 4 Principles of Uddhidhamma in  
Situation of COVID-19 Pandemic of Educational Institutions under Bangkok  
Metropolitan Administration, Central Bangkok Group

ชัชวาลย์ คำงาม<sup>1\*</sup>

Chatchawan Khamngam<sup>1\*</sup>

### บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพความเสี่ยงด้านบริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาวิธีการบริหารความเสี่ยง ตามหลักกัณฑ์ธรรม 3) เสนอแนวทางการบริหารความเสี่ยงตามหลักกัณฑ์ธรรมในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นวิจัยแบบผสมวิธี เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง 280 คน สัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 10 คน โดยนำข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพความเสี่ยงด้านการบริหารสถานศึกษา มีระดับการบริหารมากที่สุด ความเสี่ยงอยู่ในระดับน้อยที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับ ได้แก่ 1) ด้านนโยบาย 2) ด้านการครอบคลุมถึงเด็กด้อยโอกาส 3) ด้านการดำเนินงานเพื่อความปลอดภัย 4) ด้านการเรียนรู้อื่นๆ 5) ด้านสวัสดิภาพและการคุ้มครอง 6) ด้านการบริหารการเงิน ตามลำดับ

2. วิธีการบริหารความเสี่ยงด้านการบริหารสถานศึกษา มีหลักการบริหาร คือ 1) นำหลักสัพปุริสังเสวะมาใช้เป็นแนวทางการบริหารการเรียนรู้อื่นๆ 2) ใช้หลักสัทธัมมัสสวะนะเป็นแนวทางการศึกษาข้อมูลเพื่อสร้างรูปแบบการบริหารให้ครอบคลุมถึงเด็กด้อยโอกาส เพื่อส่งเสริมสวัสดิภาพและการคุ้มครองเด็ก 3) ตรวจสอบตามหลักหลักโยนิโสมนสิการด้วยเหตุผลด้านนโยบายและด้านการดำเนินงานเพื่อความปลอดภัย 4) ปฏิบัติตามหลักธัมมานุสุมมปฏิบัติ เพื่อบริหารการเงินให้เกิดความโปร่งใส

3. แนวทางการบริหารความเสี่ยงตามหลักกัณฑ์ธรรม 4 มีแนวทาง ดังนี้ 1) ใช้หลักสัพปุริสังเสวะ โดยเสวนา แบบกัลยาณมิตร มีหลักเกณฑ์การพิจารณาอย่างละเอียด กำหนดทิศทางบริหารได้ 2) ใช้หลักสัทธัมมัสสวะนะ เพื่อเปิดโอกาสรับฟังข้อมูลและนำมาเป็นหลักขยายโอกาสทางการศึกษาครอบคลุมถึงนโยบายการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ 3) ดำเนินการด้วยหลักโยนิโสมนสิการ มีการตรวจสอบข้อมูลว่าสอดคล้องกับสภาพปัญหาการบริหารอย่างแท้จริง 4) ใช้หลักธัมมานุสุมมปฏิบัติ พิจารณาหลักการนำความรู้การปฏิบัติให้ถูกต้อง มีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

**คำสำคัญ:** การบริหารความเสี่ยง, หลักกัณฑ์ธรรม 4, เชื้อไวรัสโคโรนา 2019, สถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร

### Abstract

The objectives of this research were to: 1) study the risk conditions for educational institution administration 2) study methods of risk management according to the four principles of Uddhidhamma 3) propose guidelines for risk management according to the four principles of Uddhidhamma in situation of COVID-19. The mixed methods research was used in the study. The sample of this research was 280 school administrators and teachers, selected by simple random sampling. The research instrument used for

<sup>1</sup> คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

<sup>1</sup> Faculty of Educational, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

\* Corresponding Author E-mail: em\_chatchawan7@outlook.co.th

collecting data was rating scale questionnaire and interview. Percentage, mean, and standard deviation values were used for data analysis.

The results of this research found that:

1. The state of risk management in school administration in 6 aspects was at a high level overall and the risk was at a low level. In details by descending order: 1) In policy 2) In underprivileged children 3) In operation for safety 4) In learning 5) In welfare and protection 6) In financial management respectively.

2. The methods of risk management in school administration of: 1) Application of Saddhammassavana principle in learning management 2) Application Saddhammassavana principle as the base in building the administration pattern to cover underprivileged children to promote their welfare and protection 3) Application of Yonisomanasikara principle in examining policy reason and safety in operation 4) Application of Dhammanudhamma Patipatti principle for transparency in financial management.

3. The guidelines for risk management according to the 4 principles of Uddhidhamma are as follows: 1) Application of Sappurismseva principle in discussions for work details and administration guidelines 2) Application of Dhammassavana principle in receiving information and using the information in extension and improvement of education with quality and efficiency 3) Application of Dhammanudhamma Patipatti principle in putting knowledge into practice and in continuous follow-up and evaluation.

**Keywords:** Risk management, 4 Principles of uddhidhamma, COVID-19, Educational institutions under bangkok metropolitan

## บทนำ

การบริหารจัดการความเสี่ยงมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากสภาพภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของสถานศึกษาในช่วงปี 2562 เป็นต้นมา ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงเป็นวงกว้างหลายมิติทั่วโลก ทำให้สถานศึกษาต้องปิดทำการเรียนการสอนหรือจัดการเรียนการสอนวิธีใหม่ผ่านนวัตกรรมและเทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กลายเป็นแรงผลักดันให้การจัดการเรียน การสอนเกิดการปรับตัว ทั้งด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษาในรูปแบบใหม่ ๆ ที่ช่วยเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนให้เรียนรู้ได้ด้วยตนเองหรือการเรียนการสอนออนไลน์ในรูปแบบต่าง ๆ ที่สร้างสรรค์กลายเป็นโมเดลใหม่ ที่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ทั่วโลก ข้อมูลของ มูลนิธิคีนันแห่งเอเชีย (Kenan Foundation Asia) พบว่า การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลให้นักเรียนไทยต้องหยุดเรียนจนถึงเดือนกรกฎาคม จากข้อมูลนี้หมายความว่านักเรียนไทยจะไม่ได้เรียนเป็นเวลาถึงหนึ่งในสามของปี การศึกษาถึงแม้ว่ากระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดนโยบายที่จะยกเลิกวันหยุดเพื่อชดเชยเวลาเรียนที่หายไป แต่การขาดเรียนสะสมส่งผลกระทบต่อตัวนักเรียนในระยะยาว ซึ่งอาจเกิดผลกระทบเชิงลบที่จะเกิดขึ้นกับเยาวชนของชาติอย่างมหาศาลในอนาคต (มูลนิธิคีนันแห่งเอเชีย, 2566)

จากสภาพปัญหาสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เพื่อให้สถานศึกษาดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้เกิดภาคีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ ราชวิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย องค์การอนามัยโลกประจำประเทศไทย (WHO Thailand) องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย (UNICEF) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ซึ่งได้ดำเนินการกำหนดกรอบแนวทาง 6 มิติ ได้แก่ การดำเนินงานเพื่อความปลอดภัย การเรียนรู้ การครอบคลุมถึงเด็กด้อยโอกาส สวัสดิภาพและการคุ้มครอง นโยบาย และการบริหารการเงิน เพื่อใช้ในการจัดการความเสี่ยงภายในสถานศึกษา และมีแนวคิดในการสร้าง ความเชื่อมโยงกับมาตรการป้องกันโรคเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของ

เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด 19) (ศบค.) อันจะเป็นการวางแผนที่จะช่วยสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านการคุ้มครองสุขภาพและความปลอดภัยของนักเรียน (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2563)

ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของสถานศึกษา ตามหลักพุทธธรรมของพระพุทธเจ้าทรงใช้ปัญญาทางการศึกษา คือ หลักกฏัตถิธรรม 4 หรือ ปัญญาอุตถิธรรม แปลว่า ธรรมเป็นเครื่องเจริญของกามแห่งปัญญา เมื่อนำมาปรับใช้กับหลักการบริหาร ประกอบด้วย 1) สัมปยุตสังเสวะ (หาหลักการที่ดี) 2) สัมมัตมัสสวนะ (ดูรายละเอียดของหลักการให้ครบถ้วน) 3) โยนิโสมนสิการ (ทำตามหลักการให้ครบ) 4) ธัมมานุธัมมปฏิบัติ (ตรองหลักการเหล่านั้นให้ชัดเจน) ดังนั้น เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาองค์กร คือ ปัญญา การนำหลักกฏัตถิธรรมมาปรับใช้จะช่วยเป็นหลักประกันในระดับหนึ่งว่าการดำเนินการของสถานศึกษา จะมีหลักการในการหาทิศทางลดหรือป้องกันความเสียหายในการทำงานแต่ละขั้นตอนไว้ล่วงหน้าหรือในกรณีพบเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาทัฬหยา ปิยวณโณ (แจ่มจำรัส) (2565) ศึกษากระบวนการพัฒนาปัญญาตามหลักกฏัตถิธรรม พบว่า กระบวนการพัฒนาปัญญาต้องเริ่มมาจากการเข้าไปหาสัตบุรุษ (ผู้รู้หรือคนดี) แล้วขอฟังธรรมจากท่าน เมื่อได้ฟังธรรมของท่านแล้วก็น้อมนำความรู้ที่ได้ไปพิจารณาอย่างแยบคาย พิจารณา อย่างไรก็ดีควรวิเคราะห์หาความจริงด้วยเหตุและผล เห็นคุณและโทษ แล้วก็มีมือปฏิบัติธรรมตามสมควร แก่หลักธรรมนั้นนี้เป็นกระบวนการในการพัฒนาเพื่อให้เกิดปัญญา

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ผู้วิจัยต้องการศึกษาสภาพความเสี่ยงด้านบริหารสถานศึกษา และศึกษาวิธีการบริหารความเสี่ยงตามหลักกฏัตถิธรรมในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพมหานคร เพื่อนำผลการวิจัยมาเสนอแนวทางการบริหาร ความเสี่ยงตามหลักกฏัตถิธรรมในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพมหานครต่อไป

### วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพความเสี่ยงด้านบริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โคโรนา 2019 ของสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาวิธีการบริหารความเสี่ยงตามหลักกฏัตถิธรรมในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โคโรนา 2019 ของสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารความเสี่ยงตามหลักกฏัตถิธรรมในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพมหานคร

### วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยแบบผสมวิธีนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

#### 1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพมหานคร จาก 41 โรงเรียน จำนวน 1,096 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Krejcie and Morgan และทำการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified sampling) ประกอบด้วย ผู้บริหารและครูในสถานศึกษาสังกัด กรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพมหานคร จำนวน 280 คน

1.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้างานอนามัยโรงเรียน ครูอนามัยโรงเรียน กรรมการสถานศึกษา และกรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง จำนวน 10 คน

1.4 ขอบเขตเนื้อหา

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาแนวทางการบริหารความเสี่ยงตามหลักคุณธรรม 4 ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพมหานคร คือ 1) หาหลักการ ที่ดี (สัปปุริสสังเสวะ) 2) ดูรายละเอียดของหลักการให้ครบถ้วน (สัทธัมมัสสวนะ) 3) ทำตามหลักการให้ครบ (โยนิโสมนสิการ) 4) ตรวจสอบหลักการเหล่านั้นให้ชัดเจน (ธัมมานุธัมมปฏิบัติ)

1.5 ระยะเวลา

ระยะเวลาที่ใช้วิจัย ผู้วิจัยเริ่มดำเนินการวิจัยตั้งแต่ เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2565 ถึง เดือน พฤษภาคม 2566 รวม 12 เดือน

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

2.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) สภาพความเสี่ยงด้านการบริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของสถานศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพมหานคร มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามที่เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบปลายปิดให้เลือกตอบ โดยจำแนกเป็น เพศ อายุ ภูมิภาคการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ การทำงาน โดยใช้แบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 แบบสอบถาม จำนวน 33 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 1.00 เกี่ยวกับสภาพความเสี่ยงด้านบริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพมหานคร ประกอบไปด้วย 6 ด้าน ได้แก่ 1) การดำเนินงานเพื่อความปลอดภัย 2) การเรียนรู้ 3) การครอบคลุมถึงเด็กด้อยโอกาส 4) สวัสดิภาพและการคุ้มครอง 5) นโยบาย 6) การบริหารการเงิน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แบบสอบถาม จำนวน 6 ข้อ ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 1.00 เกี่ยวกับวิธีการบริหารความเสี่ยงตามหลักคุณธรรมในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพมหานคร สำหรับใช้เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) หลักการบริหารความเสี่ยงทั้ง 6 ด้าน ประกอบด้วยหลักคุณธรรม 4 ดังนี้ 1) หาหลักการที่ดี (สัปปุริสสังเสวะ) 2) ดูรายละเอียดของหลักการให้ครบถ้วน (สัทธัมมัสสวนะ) 3) ทำตามหลักการให้ครบ (โยนิโสมนสิการ) 4) ตรวจสอบหลักการเหล่านั้นให้ชัดเจน (ธัมมานุธัมมปฏิบัติ)

2.2 แบบสัมภาษณ์ลักษณะปลายเปิด (Open-ended questions) ผู้วิจัยได้นำประเด็นสภาพความเสี่ยง และวิธีการบริหารความเสี่ยงด้านการบริหารสถานศึกษา จากการนำผลวิเคราะห์แบบสอบถามมาสร้างข้อคำถาม ในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้างานอนามัยโรงเรียน ครูอนามัยโรงเรียน กรรมการสถานศึกษา และกรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง เป็นคำถามลักษณะปลายเปิดที่ดีกรอบ โดยมุ่งเน้นที่คำตอบในภาพรวม เพื่อให้ได้แนวทางปฏิบัติในการบริหารความเสี่ยงด้านการบริหารสถานศึกษา ตามหลัก คุณธรรม 4 ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพมหานคร แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แนวคำถามในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพความเสี่ยง และวิธีการบริหารความเสี่ยง ด้านบริหารสถานศึกษา ตามหลักคุณธรรม 4 ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพมหานคร จำนวน 6 ข้อ

### 3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร และข้อมูลเชิงประจักษ์จากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ที่ได้จากการสรุปตามข้อมูลสำคัญที่ได้รับกลับมาจากกลุ่มตัวอย่าง ดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา ตามประเด็นหัวข้อดังนี้

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การนำผลของการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้างานอนามัยโรงเรียน ครูอนามัยโรงเรียน กรรมการสถานศึกษา และกรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง มาวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบ 3 เสา และนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบพรรณนา

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพมหานคร ได้จากการนำข้อมูลจากการแจกแบบสอบถามออนไลน์ แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบลิเคิร์ต เพื่อสอบถามสภาพความเสี่ยงด้านบริหารสถานศึกษาตามหลักคุณธรรม 4 ของสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพมหานคร และนำมาวิเคราะห์ทางสถิติด้วยโปรแกรมคำนวณทางสถิติ โดยมีเกณฑ์ในการให้คะแนนแบบสอบถาม ดังนี้

5 หมายถึง มีการบริหารความเสี่ยงมากที่สุด

4 หมายถึง มีการบริหารความเสี่ยงมาก

3 หมายถึง มีการบริหารความเสี่ยงปานกลาง

2 หมายถึง มีการบริหารความเสี่ยงน้อย

1 หมายถึง มีการบริหารความเสี่ยงน้อยที่สุด

เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยน้ำหนักคำตอบ โดยใช้แนวคิดของ Best (1977) ดังนี้

4.51 – 5.00 หมายถึง มีการบริหารมากที่สุด ความเสี่ยงอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3.51 – 4.50 หมายถึง มีการบริหารมาก ความเสี่ยงอยู่ในระดับน้อย

2.51 – 3.50 หมายถึง มีการบริหารปานกลาง ความเสี่ยงอยู่ในระดับปานกลาง

1.51 – 2.50 หมายถึง มีการบริหารน้อย ความเสี่ยงอยู่ในระดับมาก

1.00 – 1.50 หมายถึง มีการบริหารน้อยที่สุด ความเสี่ยงอยู่ในระดับมากที่สุด

### ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพความเสี่ยงด้านบริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพมหานคร ภาพรวมทั้ง 6 ด้าน พบว่า สภาพความเสี่ยงด้านบริหารสถานศึกษามีการบริหารมากที่สุด ความเสี่ยงอยู่ในระดับน้อยที่สุด ( $\bar{X} = 4.75$ , S.D. = 0.52) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับ ได้แก่ 1) ด้านนโยบาย ( $\bar{X} = 4.80$ , S.D. = 0.48) 2) ด้านการครอบคลุมถึงเด็กด้อยโอกาส ( $\bar{X} = 4.80$ , S.D. = 0.46) 3) ด้านการดำเนินงานเพื่อความปลอดภัย ( $\bar{X} = 4.77$ , S.D. = 0.52) 4) ด้านการเรียนรู้ ( $\bar{X} = 4.76$ , S.D. = 0.47) 5) ด้านสวัสดิภาพและการคุ้มครอง ( $\bar{X} = 4.71$ , S.D. = 0.59) และ 6) ด้านการบริหารการเงิน ( $\bar{X} = 4.67$ , S.D. = 0.60) ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลวิธีการบริหารความเสี่ยงด้านบริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตามหลักคุณธรรม 4 ของสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพมหานคร พบว่า

2.1 หลักภูมิธรรมที่สนับสนุนการบริหารจัดการงานด้านการดำเนินงานเพื่อความปลอดภัย คือ หลักโยนิโสมนสิการ มีแนวคิด คือ ต้องทำตามหลักการให้ครบ มีวิธีการบริหารความเสี่ยง ดังนี้ 1) คิดอย่างมีหลักเกณฑ์ คือ นำเอาสิ่งที่ได้ยินได้ฟังจากผู้รู้มาพิจารณา โดยเหตุ โดยผล ใช้ความคิดอย่างมีหลักมีเกณฑ์ จนสามารถแยกได้ว่า อะไรเป็นประโยชน์ อะไรไม่เป็นประโยชน์ 2) พิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วน คือ ต้องคิดพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วนและลึกซึ้ง หรือการคิดที่ถูกต้อง มีระเบียบและสร้างสรรค์ 3) นำความรู้จากหลักการนั้นกลับมาไตร่ตรอง ให้ลึกซึ้ง ให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องถึงวัตถุประสงค์แล้วทำตามหลักการให้ครบถ้วนทุกขั้นตอนที่วางแผนไว้

2.2 หลักภูมิธรรมที่สนับสนุนการบริหารจัดการงานด้านการเรียนรู้ คือ หลักสัพบุรีสังเสวะ มีแนวคิด คือ ต้องหาหลักการที่ดี มีวิธีการบริหารความเสี่ยง ดังนี้ 1) รู้จักใช้ข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ 2) รู้จักตรวจสอบข้อมูล ประเมินความถูกต้องของข้อมูล 3) รู้จักประเมินความถูกต้องของข้อมูล 4) ต้องหาข้อมูลที่มีความทันสมัย 5) หลักการที่ดีต้องมีความสอดคล้องกับการใช้งานตรงตามสภาพปัญหาและวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน

2.3 หลักภูมิธรรมที่สนับสนุนการบริหารจัดการงานด้านการครอบคลุมถึงเด็กด้อยโอกาส คือ หลักสัทธัมมัสสวนะ มีแนวคิด คือ ต้องดูรายละเอียดของหลักการให้ครบถ้วน มีวิธีการบริหารความเสี่ยง ดังนี้ 1) เอาใจใส่คำแนะนำอันเป็นความรู้ที่เป็นประโยชน์จากแหล่งต่าง ๆ 2) หมั่นปรึกษาสอบถามผู้รู้ ให้เข้าถึงความรู้ ที่แท้จริง 3) ตรวจสอบรายละเอียดของหลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติในการครอบคลุมถึงเด็กด้อยโอกาส ทั้งที่เป็นประเภทเด็กพิเศษ และประเภทเด็กในพื้นที่ เฉพาะทางไกลมาก

2.4 หลักภูมิธรรมที่สนับสนุนการบริหารจัดการงานด้านสวัสดิภาพและการคุ้มครอง คือ หลักสัทธัมมัสสวนะ มีแนวคิด คือ ต้องดูรายละเอียดของหลักการให้ครบถ้วน มีวิธีการบริหารความเสี่ยง ดังนี้ 1) เอาใจใส่ซึ่งคำแนะนำอันเป็นความรู้ที่เป็นประโยชน์จากแหล่งต่าง ๆ 2) ค้นหาความจริง การหมั่นปรึกษาสอบถามผู้รู้ ให้เข้าถึงความรู้ที่แท้จริง 3) ตรวจสอบรายละเอียดของหลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติในการสร้างความคุ้มครองในด้านสวัสดิภาพและการคุ้มครองแก่นักเรียนได้อย่างครอบคลุม

2.5 หลักภูมิธรรมที่สนับสนุนการบริหารจัดการงานด้านนโยบาย คือ หลักโยนิโสมนสิการ มีแนวคิด คือ ต้องทำตามหลักการให้ครบ มีวิธีการบริหารความเสี่ยง ดังนี้ 1) ตรวจสอบตนเอง คือ ต้องคิดพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วนและลึกซึ้ง ต้องคิดอย่างถูกต้อง มีระเบียบและสร้างสรรค์ 2) นำความรู้จากหลักการกลับมาไตร่ตรองให้ลึกซึ้ง 3) ทำตามหลักการให้ครบ คือ ต้องทำตามหลักการให้ครบถ้วนทุกขั้นตอนที่วางแผนนโยบายไว้

2.6 หลักภูมิธรรมที่สนับสนุนการบริหารจัดการงานด้านการบริหารการเงิน คือ หลักธัมมานุธัมมปฏิบัติ มีแนวคิด คือ ต้องตรงหลักการเหล่านั้นให้ชัดเจน มีวิธีการบริหารความเสี่ยง ดังนี้ 1) คิดทบทวนพิจารณาหลักการ ข้อกฎหมาย รายละเอียดที่เกี่ยวข้อง 2) นำความรู้จากการศึกษามาปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักการสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ 3) ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดแนวทางในการปฏิบัติ ที่ถูกต้องและลดความเสี่ยงที่อาจจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสถานศึกษา

3. ผลการนำเสนอแนวทางการบริหารความเสี่ยงตามหลักภูมิธรรม 4 ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพมหานคร พบว่า

3.1 ด้านการดำเนินงานเพื่อความปลอดภัย มีแนวทางในการบริหารความเสี่ยง 3 แนวทาง ดังนี้ 1) นำเอาสิ่งที่ได้ยินได้ฟังจากผู้รู้มาพิจารณา โดยเหตุ โดยผล ใช้ความคิดอย่างมีหลักมีเกณฑ์จนสามารถแยกได้ว่า อะไรเป็นประโยชน์ อะไรไม่เป็นประโยชน์ อะไรควรเว้น อะไรควรประพฤติ 2) คิดพิจารณาอย่าง

ละเอียด ถี่ถ้วนและสร้างสรรค์ 3) นำความรู้จากหลักการนั้นกลับมาไตร่ตรองให้ลึกซึ้ง ให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องถึงวัตถุประสงค์แล้วทำตามหลักการให้ครบถ้วนทุกขั้นตอนที่วางแผนไว้

3.2 ด้านการเรียนรู้ มีแนวทางในการบริหารความเสี่ยง 5 แนวทาง ดังนี้ 1) ใช้ข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ 2) รู้จักตรวจสอบข้อมูล ประเมินความถูกต้องของข้อมูล 3) พิจารณาแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ 4) หาข้อมูล ที่มีความทันสมัย 5) หลักการที่ดีต้องมีความสอดคล้องกับการใช้งานตรงตามสภาพปัญหาและวัตถุประสงค์

3.3 ด้านการครอบคลุมถึงเด็กด้อยโอกาส มีแนวทางในการบริหารความเสี่ยง 3 แนวทาง ดังนี้ 1) เอาใจใส่คำแนะนำอันเป็นความรู้ที่เป็นประโยชน์จากแหล่งต่าง ๆ 2) หมั่นปรึกษาสอบถามผู้รู้ ให้เข้าถึงความรู้ที่แท้จริง 3) ตรวจสอบรายละเอียดของหลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ ในการครอบคลุมถึงเด็กด้อยโอกาส ทั้งที่เป็นประเภทเด็กพิเศษ และประเภทเด็กในพื้นที่ เฉพาะห่างไกลมาก

3.4 ด้านสวัสดิภาพและการคุ้มครอง มีแนวทางในการบริหารความเสี่ยง 3 แนวทาง ดังนี้ 1) เอาใจใส่ซึ่งคำแนะนำอันเป็นความรู้ที่เป็นประโยชน์จากแหล่งต่าง ๆ 2) ค้นหาความจริง การหมั่นปรึกษาสอบถามผู้รู้ ให้เข้าถึงความรู้ที่แท้จริง 3) ตรวจสอบรายละเอียดของหลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติในการสร้างความคุ้มครองในด้านสวัสดิภาพและการคุ้มครองแก่นักเรียนได้อย่างครอบคลุม

3.5 ด้านนโยบาย มีแนวทางในการบริหารความเสี่ยง 3 แนวทาง ดังนี้ 1) ตรวจสอบตนเองโดยการคิดพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วน คิดที่ถุกวิธีและสร้างสรรค์ 2) นำความรู้จากหลักการนั้นกลับมาไตร่ตรองให้ลึกซึ้ง ให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง 3) ทำตามหลักการให้ครบถ้วนทุกขั้นตอนที่วางนโยบายไว้

3.6 ด้านการบริหารการเงิน มีแนวทางในการบริหารความเสี่ยง 3 แนวทาง ดังนี้ 1) คิดทบทวนพิจารณาหลักการ ข้อกฎหมาย รายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 2) นำความรู้มาปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักการสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ 3) ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดแนวทางในการปฏิบัติ ที่ถูกต้องและลดความเสี่ยงที่อาจจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสถานศึกษา

## อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพความเสี่ยงด้านบริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพมหานคร จากข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ความเสี่ยงด้านการบริหารการเงินมีการบริหารน้อยที่สุด ความเสี่ยงอยู่ในระดับมากที่สุด ( $\bar{X} = 4.67$ ,  $S.D. = 0.60$ ) สอดคล้องกับ สุพรรณิ แผ่นทอง และ ศันสนีย์ จะสุวรรณ์ (2564) ได้ศึกษาความเสี่ยงของสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 พบว่า รัฐบาลมีงบประมาณอุดหนุนการศึกษาลดลง งบประมาณสนับสนุนของสถานศึกษาไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานในสภาวะวิกฤต สถานศึกษามีรายได้จากการจัดเก็บเงินระดมทรัพยากรทางการศึกษาลดลงไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด และการจัดหาทรัพยากร จัดซื้อพัสดุที่มีความล่าช้ากว่ากำหนด และเนื่องจากเป็นการดำเนินการแบบเร่งด่วน ทำให้สถานศึกษาขาดการวางแผนในการใช้งบประมาณ ซึ่งองค์การเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติและองค์การภาคี ได้เสนอมาตรการควบคุมหลักมิตด้านการบริหารการเงินว่า ด้านการบริหารการเงินจะต้องพิจารณาการใช้งบประมาณของสถานศึกษาสำหรับการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ป้องกันสำหรับนักเรียนและบุคลากรในสถานศึกษา โดยต้องประสานงานและแสวงหาแหล่งทุนสนับสนุนจากหน่วยงานองค์กรหรือภาคเอกชน เช่น NGO บริษัท (กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2563)

2. วิธีการบริหารความเสี่ยงด้านบริหารสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตามหลักภูมิธรรม 4 ของสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพมหานคร จากการสัมภาษณ์ผู้ให้

ข้อมูลสำคัญ พบว่า วิธีการบริหารความเสี่ยงด้านบริหารสถานศึกษาตามแนวทางหลักภูมิธรรม 4 มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ด้านการดำเนินงานเพื่อความปลอดภัย ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องทำตามหลักการให้ครบ ซึ่งจะสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการความเสี่ยงได้ดีกว่าการลดขั้นตอน แม้ว่า การลดขั้นตอนจะปฏิบัติงานได้รวดเร็วกว่า แต่การทำตามหลักการจะสามารถตรวจสอบตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นจนถึงสิ้นสุด การดำเนินงานได้เป็นอย่างดี เพราะการทำตามหลักการจะเริ่มต้นที่การตั้งประเด็นปัญหาและตั้งวัตถุประสงค์ ในการแก้ไขจัดการ เมื่อมีการตั้งวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับการแก้ปัญหาจะเกิดการแก้ไขได้ตรง ประเด็น และมีการพัฒนาปรับปรุงได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำมาซึ่งการลดความเสี่ยงในการจัดการที่จะเกิดความผิดพลาดในอนาคต ซึ่งหลักภูมิธรรมที่สนับสนุนการบริหารจัดการความเสี่ยง คือ หลักโยนิโส มนสิการ ซึ่งเป็นกระบวนการปฏิบัติที่เกิดจากการคิดพิจารณาอย่างละเอียด ถี่ถ้วนและลึกซึ้ง นำไปสู่การนำ ความรู้จากหลักการนั้นกลับมาไตร่ตรองให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องถึงวัตถุประสงค์แล้วทำตามหลักการให้ ครบถ้วนทุกขั้นตอนที่วางแผนไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ พะยอม วงศ์สารศรี (2560) ที่เสนอว่า การบริหารเป็น กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนต่าง ๆ ตามหลักการให้ครบ โดย อาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์กร ให้ตระหนักถึงความสามารถ ความถนัด ความต้องการและ ความมุ่งหวัง ด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์กรควบคู่ไปด้วยองค์การจึงจะ สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

2.2 ด้านการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องหาหลักการที่ดี เนื่องจากสภาพในปัจจุบันมีข้อมูล องค์ความรู้เป็นจำนวนมาก มีทั้งข้อมูลที่เชื่อถือได้และข้อมูลที่ไม่เชื่อถือได้ ดังนั้น การหาหลักการที่ดีมีความ น่าเชื่อถือมารองรับผู้บริหารจะต้องรู้จักใช้ข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ รู้จักตรวจสอบข้อมูล รู้จักประเมินความ ถูกต้องของข้อมูล โดยพิจารณาจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ บุคคลที่มีความน่าเชื่อถือและได้รับการ ยอมรับ ซึ่งข้อมูลจะต้องมีการอ้างอิง ซึ่งหลักภูมิธรรมที่สนับสนุนการบริหารจัดการความเสี่ยง คือ หลักสัปปุ ริสังเสวะ ซึ่งเป็นกระบวนการหาความรู้ โดยเน้นการหาความรู้จากแหล่งความรู้ที่ดี มีหลักการที่ดี มีความ น่าเชื่อถือ สามารถอ้างอิงได้และมี ความทันสมัย หลักการที่ดีต้องมีความสอดคล้องกับการใช้งานตรงตาม สภาพปัญหาและวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน และมีความถูกต้องแม่นยำ สอดคล้องกับ พระมหาสุชิน วชิรญาณ (เชยบุญ) (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระ ปรียัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ กล่าวว่า หลักการที่ดีจะต้องศึกษาตรวจสอบตามข้อเท็จจริง ทั้งข้อมูลและความคิดเห็นที่ได้รับฟัง และพิจารณาอย่างดีที่สุด ซึ่งจะต้องศึกษาค้นคว้าข้อเท็จจริง โดยอาศัย การมีส่วนร่วมและการรับฟัง แล้วพิจารณาให้ชัดเจนจึงจะมองเห็นลักษณะการบริหารที่จะเกิดประโยชน์

2.3 ด้านการครอบคลุมถึงเด็กด้อยโอกาส ผู้บริหารสถานศึกษาต้องดูรายละเอียดของหลักการให้ ครบถ้วน เด็กด้อยโอกาสมีความต้องการพิเศษ อยู่ในสภาวะยากลำบาก เนื่องจากประสบปัญหาต่าง ๆ มีชีวิต ความเป็นอยู่ด้อยกว่าเด็กปกติทั่วไป นอกจากนี้ยังขาดโอกาสหรือไม่มีโอกาสที่จะเข้ารับบริการทางการศึกษา หรือได้รับพัฒนาทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตใจ เหมือนเด็กกลุ่มปกติได้ จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษ เพื่อให้มีพัฒนาการที่ถูกต้องเหมาะสมกับวัยและสามารถบรรลุถึงศักยภาพขั้น สูงสุด ซึ่งหลักภูมิธรรมที่สนับสนุนการบริหารจัดการความเสี่ยง คือ หลักสัทธัมมัสสวนะ ซึ่งเป็นการเอาใจใส่ คำแนะนำอันเป็นความรู้ที่เป็นประโยชน์จากแหล่งต่าง ๆ การดูรายละเอียดของหลักการต่าง ๆ ให้ชัดเจน การ ตรวจสอบรายละเอียดของหลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจะทำให้ลดความเสี่ยง ป้องกันความผิดพลาด คลาดเคลื่อนของหลักการ ทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ สอดคล้องกับ พระมหาบุญยงค์ ปุณฺณญาณ (พล สิงห์) (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาการบริหารความเสี่ยงด้านการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 1 กล่าวว่า ทุกคนในองค์กรตั้งแต่คณะกรรมการ ผู้บริหารระดับสูง และบุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหาร ความเสี่ยงพื้นฐานของการบริหารความเสี่ยงที่ดีขององค์กร ผู้บริหารที่ดีต้องดูรายละเอียดของหลักการให้ครบ หลักการต่าง ๆ ควรมืองค์ประกอบของการบริหารความเสี่ยงครบถ้วน โดยจะเป็นกระบวนการที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และควรถูกปลูกฝังเพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินการตามกลยุทธ์ที่กำหนด และบรรลุวัตถุประสงค์ที่องค์กรต้องการ

2.4 ด้านสวัสดิภาพและการคุ้มครอง ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องดูรายละเอียดของหลักการให้ครบถ้วน เด็กทุกคนควรได้รับการคุ้มครองและช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ตามสิทธิเด็กที่พึงมีดังที่ระบุในกฎหมาย เพื่อให้เด็กนักเรียนได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้เติบโตอย่างมีศักยภาพ ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งหลักคุณธรรมที่สนับสนุนการบริหารจัดการความเสี่ยง คือ หลักสัทธัมมัสสวะนะ ซึ่งจะต้องเอาใจใส่ความรู้ ให้เข้าถึงความรู้ที่แท้จริง ตรวจสอบรายละเอียดของหลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น สามารถป้องกันความผิดพลาดคลาดเคลื่อนของหลักการนั้น ๆ และสร้างความคุ้มครองแก่นักเรียนได้ อย่างครอบคลุม สอดคล้องกับ ธีร์ ภวังคนันท์ และคณะ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบูรณาการในสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า การบริหารความเสี่ยงด้านสวัสดิภาพและการคุ้มครอง โรงเรียนต้องทำความเข้าใจ กับบุคลากรทุกฝ่ายในเรื่องมาตรการการป้องกัน และศึกษาเกี่ยวกับความต้องการเฉพาะของเด็กพิการ เด็กที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ เด็กในครอบครัวชายขอบ เด็กต่างชาติ และเด็กที่อยู่ในระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนในโรงเรียนได้รับผลกระทบข้างเคียงจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

2.5 ด้านนโยบาย ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องทำตามหลักการให้ครบ นโยบายเป็นแบบแผนความคิด ที่ใช้เป็นหลักยึดถือและตัดสินใจในการบริหารจัดการเรื่องต่าง ๆ การทำตามหลักการให้ครบจะสร้างนโยบาย ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการความเสี่ยงในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โควิด 2019 ได้เป็นอย่างดี ซึ่งหลักคุณธรรมที่สนับสนุนการบริหารจัดการความเสี่ยง คือ หลักโยนิสมนสิการ ซึ่งจะต้องพิจารณานโยบายอย่างละเอียดและถี่ถ้วน ต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงและสังเคราะห์นโยบายให้ตกผลึกจนทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องถึงวัตถุประสงค์ แล้วทำตามหลักการให้ครบถ้วนทุกขั้นตอนที่วางนโยบายไว้ การดำเนินงานด้านนโยบายจึงจะสมบูรณ์แบบในการบริหารจัดการความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นสอดคล้องกับ วสันต์ ศรีสุวรรณโณ และ รุจิราพรพรณ คงช่วย (2566) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ในสถานการณ์โควิด-19 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการทบทวนแผนกลยุทธ์ทุก ๆ ปีการศึกษา ส่งเสริมให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับสถานการณ์ ส่งเสริมให้มีการทำแผนงาน โครงการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ควรจัดทำแนวทางปฏิบัติงาน ข้อตกลงร่วมกันกับคณะครูภายในสถานศึกษา

2.6 ด้านการบริหารการเงิน มี ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องตรงหลักการเหล่านั้นให้ชัดเจน สถานศึกษาต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เพราะการเงิน คือ องค์ประกอบสำคัญในการบริหารงานด้านต่าง ๆ และเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่ครอบคลุมไปในด้านกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประสบกับภาวะวิกฤติ ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผู้บริหารต้องคิดทบทวน พิจารณาหลักการ ข้อกฎหมาย รายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบแนวทางปฏิบัติเพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษา โดยลดความเสี่ยงให้ได้มากที่สุด ซึ่งหลักคุณธรรมที่สนับสนุนการบริหารจัดการความเสี่ยง คือ หลักธัมมานุวัตรปฏิบัติ ซึ่งเป็นการนำความรู้จากการศึกษามาปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักการตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ รวมถึงประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกต้อง สอดคล้องกับ ร่มไทร ไมตรระรัตน และ นางลักษณ์ ใจฉลาด (2566) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพการบริหารความเสี่ยงใน

สถานการณ์การแพร่เชื้อไวรัส โควิด 2019 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พิษณุโลก อุตริติทธ์ พบว่า การบริหารความเสี่ยงทางด้านการเงินของสถานศึกษาจะต้องกำหนดแผนการใช้งบประมาณสนับสนุนเอกสาร การสอน รวมถึงอุปกรณ์ป้องกันโรคอย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อลดความเสียหายต่อการบริหารจัดการทางด้านการเงินของสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 2019 นอกจากนี้ต้องมีการทบทวน พิจารณา ตรวจจับการให้ชัดเจน โดยการศึกษาคัดเลือก จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ของสถานศึกษาวางแผนการบริหาร และระบุวิธีนำแผนงานไปสู่การปฏิบัติให้สอดคล้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 2019

3. แนวทางการบริหารความเสี่ยงตามหลักคุณธรรม 4 ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 2019 ของสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพมหานคร จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ นำมาซึ่งแนวทางในการบริหารความเสี่ยงตามหลักคุณธรรม 4 ดังนี้

3.1 ด้านการดำเนินงานเพื่อความปลอดภัย ผู้บริหารสถานศึกษาต้องบริหารตามแนวทางของหลัก โยนิโสมนสิการ ต้องทำตามหลักการให้ครบทุกข้อ นำสิ่งที่ได้ยินได้ฟังจากผู้รู้มาพิจารณา ใช้ความคิดอย่าง มีหลักเกณฑ์จนสามารถแยกได้ว่าอะไรเป็นประโยชน์ อะไรไม่เป็นประโยชน์ อะไรควรเว้น อะไรควรประพฤติ และคิดพิจารณาอย่างละเอียดและลึกซึ้ง มีระเบียบและสร้างสรรค์ อีกทั้งนำความรู้จากหลักการนั้นกลับมา ไตร่ตรองให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องถึงวัตถุประสงค์แล้วทำตามหลักการให้ครบถ้วนทุกขั้นตอนที่วางแผนไว้ สอดคล้องกับ รัตนา กาญจนพันธุ์ (2563) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารสถานศึกษาในสถานการณ์วิกฤต ไวรัสโควิด 2019 (COVID-19) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องนำเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ มา พิจารณาและทำตามหลักการให้ครบ โดยเฉพาะการเป็นผู้นำตามสถานการณ์เพื่อให้ทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และบุคลากร ของสถานศึกษา ต้องปรับตัวกับการใช้ชีวิตวิถีใหม่ เน้นการปฏิบัติภายใต้มาตรการการ ป้องกันการแพร่ระบาดของ เชื้อไวรัสโควิด 2019 อย่างเคร่งครัด เพื่อให้สถานศึกษาเป็นสถานที่ปลอดภัย จากเชื้อไวรัสโควิด 2019 ส่งผลให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพและปลอดภัยจากโรค

3.2 ด้านการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องบริหารตามแนวทางสัปปุริสสังเสวะ ต้องหาหลักการที่ ดี รู้จักใช้ข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ ตรวจสอบข้อมูลและต้องประเมินความถูกต้องของข้อมูล พิจารณา แหล่งข้อมูล ที่น่าเชื่อถือ โดยพิจารณาจากแหล่งข้อมูล ผู้นำเข้าข้อมูล ผู้เผยแพร่ข้อมูลที่มีความชำนาญหรือมี ความน่าเชื่อถือ ได้รับการยอมรับจากบุคคลหรือหน่วยงานอื่น และต้องหาหลักการที่มีความทันสมัย สามารถ ตรวจสอบข้อมูลปี ที่พิมพ์ หรือการเผยแพร่ได้ อีกทั้ง ข้อมูลต้องมีความสอดคล้องกับการใช้งานตรงตามสภาพ ปัญหาและวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับ ศิริกุล แสงศรี และ นางลักษณ์ ใจฉลาด (2565) ศึกษาเรื่อง การศึกษา การพัฒนาสมรรถนะครู ตามสถานการณ์แพร่เชื้อไวรัสโควิด (COVID-19) ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 ให้ข้อเสนอแนะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องศึกษาค้นคว้า หาหลักการและพิจารณาข้อมูลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการใช้งาน เมื่อได้หลักการที่ดีแล้ว ควร ดำเนินการทันทีในการสร้างสภาพห้องเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 2019 ให้ สะอาด ไม่แออัด อากาศถ่ายเทและปลอดภัย จัดการเรียนการสอนที่รักษาระยะเบี่ยงวินัย เปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมวางแผนดำเนิน การพัฒนา สร้างเครือข่ายในการแก้ปัญหาาร่วมกัน

3.3 ด้านการครอบคลุมถึงเด็กด้อยโอกาส ผู้บริหารสถานศึกษาต้องบริหารตามแนวทาง สัทธัมมัสสนะ ต้องดูรายละเอียดให้ชัดเจน มีการเอาใจใส่คำแนะนำอันเป็นความรู้ที่เป็นประโยชน์จากแหล่ง ต่าง ๆ หมั่นปรึกษาสอบถามผู้รู้ให้เข้าถึงความรู้ที่แท้จริง และตรวจสอบรายละเอียดของหลักการต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้องทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ ในการครอบคลุมถึงเด็กด้อยโอกาส ทั้งที่เป็นประเภทเด็กพิเศษ และ ประเภทเด็กในพื้นที่ เฉพาะห่างไกลมาก สอดคล้องกับ จีร์ ภวังคนันท์ และคณะ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบ

การบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบูรณาการในสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า การบริหารความเสี่ยงด้านการครอบคลุมถึงเด็กด้อยโอกาส โรงเรียนต้องให้ความสำคัญ เอาใจใส่ในรายละเอียดต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้และความพร้อมจากสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้บริหารและครูต้องร่วมกันวางแผน เพื่อแก้ไขปัญหาให้ครอบคลุมความต้องการของผู้เรียนและผู้ปกครอง

3.4 ด้านสวัสดิภาพและการคุ้มครอง ผู้บริหารสถานศึกษาต้องบริหารตามแนวทางสัทธัมมัสสวนะ ต้องดูรายละเอียดให้ชัดเจน เอาใจใส่ซึ่งคำแนะนำอันเป็นความรู้ที่เป็นประโยชน์จากแหล่งต่าง ๆ ค้นหาความจริง หมั่นปรึกษาสอบถามผู้รู้ให้เข้าถึงความรู้ที่แท้จริง และตรวจสอบรายละเอียดของหลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติในการสร้างความคุ้มครองในด้านสวัสดิภาพและการคุ้มครองแก่นักเรียนได้อย่างครอบคลุม สอดคล้องกับ ศิริกัญญา ศิริเลิศ และคณะ (2565) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ของโรงเรียนบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1 พบว่า แนวทางการปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาในด้านสวัสดิภาพและการคุ้มครอง ผู้บริหารสถานศึกษาควรดูรายละเอียดและแนวทางส่งเสริมในการบริหารความเสี่ยง ให้ชัดเจน ควรมอบนโยบายให้ครูมีการวางแผนจัดเตรียมแผนการเรียนรู้ของนักเรียนตามรูปแบบการเรียนการสอน 5 รูปแบบที่รองรับกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พร้อมทั้งสนับสนุนสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษาให้ครอบคลุมถึงนักเรียนในทุกระดับ

3.5 ด้านนโยบาย ผู้บริหารสถานศึกษาต้องบริหารตามแนวทางโยนิโสมนสิการ ต้องทำตามหลักการ ให้ครูรู้จักตรวจสอบตนเอง โดยการคิดพิจารณาอย่างละเอียด ถี่ถ้วนและลึกซึ้ง หรือการคิดที่ถูกวิธี มีระเบียบ และสร้างสรรค์ นำความรู้จากหลักการนั้นกลับมาไตร่ตรองให้ลึกซึ้ง ให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องถึงวัตถุประสงค์ และทำตามหลักการให้ครบถ้วนทุกขั้นตอนที่วางนโยบายไว้ สอดคล้องกับ นวรัตน์ ไชยภฏ และคณะ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาและแนวทางการบริหารโรงเรียนตามนโยบายการเปิดการเรียนแบบปกติ หลังสถานการณ์ระบาดของโรคโควิด-19 โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองสระบุรี ได้เสนอว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำตามหลักการ คิดพิจารณาใช้แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามนโยบายอย่างรอบคอบ มุ่งเน้นการเตรียมความพร้อมก่อนเปิดและถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เน้นการสร้าง ความเข้าใจกับนักเรียนผ่านหลายช่องทาง สร้างความเข้าใจกับผู้ปกครอง ผ่านการประชุมผู้ปกครองภาพรวม การประชุมผู้ปกครองย่อย และเน้นการพัฒนาตนเองของครูเกี่ยวกับ การออกแบบการเรียนการสอนเพื่อลดรอยต่อให้กับนักเรียน

3.6 ด้านการบริหารการเงิน ผู้บริหารสถานศึกษาต้องบริหารตามแนวทางธัมมานุสम्मปฏิบัติ ต้องตรงหลักการเหล่านั้นให้ชัดเจน ผู้บริหารต้องคิดทบทวน พิจารณาหลักการ ข้อกฎหมาย รายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบแนวทางปฏิบัติเพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษา นำความรู้จากการศึกษามาปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักการ ให้สอดคล้องพอดีตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ และประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกต้องและลดความเสี่ยงที่อาจจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสถานศึกษา สอดคล้องกับ สุพรรณณี แผ่นทอง และ ศันสนีย์ จะสุวรรณ (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความเสี่ยงของสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 พบว่า ความเสี่ยงด้านการเงินจัดเป็นความเสี่ยงที่อยู่ในระดับสูง ของสถานศึกษา ต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจ เพื่อบริหารงบประมาณให้เป็นไปตามระเบียบราชการ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องทบทวนพิจารณาการดำเนินงานอย่างละเอียด ตรงหลักการให้ชัดเจน

## องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์สภาพความเสี่ยง และวิธีการบริหารความเสี่ยง ซึ่งเป็นองค์ประกอบของการบริหารความเสี่ยงตามหลักคุณธรรมในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงเทพมหานคร ได้แนวทางการบริหารความเสี่ยงตามหลักคุณธรรม 4 ทั้งหมด 6 ประเด็น สรุปเป็นแผนภาพได้ ดังนี้



แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

1. ด้านการดำเนินงานเพื่อความปลอดภัย หลักคุณธรรมที่สนับสนุนการบริหารจัดการความเสี่ยง คือ หลักโยนิโสมนสิการ ต้องทำตามหลักการให้ครบ มีแนวทาง ดังนี้ 1) คิดอย่างมีหลักเกณฑ์ คือ นำเอาสิ่งที่ได้ยิน ได้ฟังจากผู้รู้มาพิจารณา โดยเหตุ โดยผล ใช้ความคิดอย่างมีหลักมีเกณฑ์จนสามารถแยกได้ว่าอะไรเป็นประโยชน์ อะไรไม่เป็นประโยชน์ อะไรควรเว้น อะไรควรประพฤติ 2) พิจารณาอย่าละเอียดถี่ถ้วน คือ ต้องคิดพิจารณาอย่างละเอียด ถี่ถ้วนและลึกซึ้ง หรือการคิดที่ถูกวิธี มีระเบียบและสร้างสรรค์ 3) นำความรู้จากหลักการกลับมาไตร่ตรองให้ลึกซึ้ง เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องถึงวัตถุประสงค์แล้วทำตามหลักการให้ครบถ้วนทุกขั้นตอน

2. ด้านการเรียนรู้ หลักคุณธรรมที่สนับสนุนการบริหารจัดการความเสี่ยง คือ หลักสัจปฐิสังเสวะ ต้องหาหลักการที่ดี มีแนวทาง ดังนี้ 1) รู้จักใช้ข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ 2) รู้จักตรวจสอบข้อมูลเสียก่อน 3) รู้จักประเมินความถูกต้องของข้อมูล ต้องพิจารณาแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ บุคคลที่มีความน่าเชื่อถือและได้รับ การยอมรับ 4) ข้อมูลที่ดีต้องมีความทันสมัย คือ ต้องหาข้อมูล หลักการที่มีความทันสมัย 5) หลักการที่ดีต้องมีความสอดคล้องกับการใช้งานตรงตามสภาพปัญหาและวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน และมีความถูกต้องแม่นยำ

3. ด้านการครอบคลุมถึงเด็กด้อยโอกาส หลักคุณธรรมที่สนับสนุนการบริหารจัดการความเสี่ยง คือ หลักสัทธัมมัสสวนะ ต้องดูรายละเอียดของหลักการให้ มีแนวทาง ดังนี้ 1) เอาใจใส่คำแนะนำอันเป็นความรู้ที่เป็นประโยชน์จากแหล่งต่าง ๆ 2) หมั่นปรึกษาสอบถามผู้รู้ ให้เข้าถึงความรู้ที่แท้จริง 3) ตรวจสอบรายละเอียด

ของหลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ ในการครอบคลุมถึงเด็กด้อยโอกาส ทั้งที่ เป็นประเภทเด็กพิเศษ และประเภทเด็กในพื้นที่ เฉพาะห่างไกล

4. ด้านสวัสดิภาพและการคุ้มครอง หลักภูมิธรรมที่สนับสนุนการบริหารจัดการความเสี่ยง คือ หลักสัทธัมมัสสวนะ ต้องดูรายละเอียดของหลักการให้ครบถ้วน มีแนวทาง ดังนี้ 1) เอาใจใส่ซึ่งคำแนะนำอัน เป็นความรู้ที่เป็นประโยชน์จากแหล่งต่าง ๆ 2) ค้นหาความจริง การหมั่นปรึกษาสอบถามผู้รู้ ให้เข้าถึงความรู้ที่ แท้จริง 3) ตรวจสอบรายละเอียดของหลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติในการสร้าง ความคุ้มครองในด้านสวัสดิภาพและการคุ้มครองแก่นักเรียนได้อย่างครอบคลุม

5. ด้านนโยบาย หลักภูมิธรรมที่สนับสนุนการบริหารจัดการความเสี่ยง คือ หลักโยนิโสมนสิการ ต้องทำตามหลักการให้ครบ มีแนวทาง ดังนี้ 1) ตรวจสอบตนเอง คือ ต้องคิดพิจารณาอย่างละเอียด ถี่ถ้วนและ ลึกซึ้ง ต้องคิดอย่างถูกวิธีมีระเบียบและสร้างสรรค์ 2) นำความรู้จากหลักการนั้นกลับมาไตร่ตรองให้ลึกซึ้ง ให้ เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องถึงวัตถุประสงค์ 3) ทำตามหลักการให้ครบ คือ ต้องทำตามหลักการให้ครบถ้วนทุกขั้นตอน ที่วางแผนนโยบาย

6. ด้านการบริหารการเงิน หลักภูมิธรรมที่สนับสนุนการบริหารจัดการความเสี่ยง คือ หลักธัมมา- นุชัมมปฏิบัติ ต้องตรงหลักการเหล่านั้นให้ชัดเจน มีแนวทาง ดังนี้ 1) คิดทบทวน คือ ต้องคิดพิจารณาหลักการ ข้อกฎหมาย รายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบแนวทางปฏิบัติเพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหาร สถานศึกษา 2) นำความรู้จากการศึกษามาปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักการ ให้สอดคล้องพอดีตามวัตถุประสงค์ ที่ วางไว้ 3) ประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกต้องและลดความเสี่ยง ที่อาจจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสถานศึกษา

## ข้อเสนอแนะ

### 1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรทำการประเมินโอกาส ผลกระทบ และระดับความเสี่ยงจากการนำ แผนพัฒนาการศึกษา แผนปฏิบัติราชการประจำปี ข้อเสนอแนะจากรายงานผลการประเมินตนเอง (SAR) และ ปัจจัยความเสี่ยงจากการประชุมคณะกรรมการบริหารความเสี่ยงในด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรศึกษาหลักการ นโยบาย กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการปรับ รูปแบบ การดำเนินงานบริหารความเสี่ยงให้สอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ แรงกดดัน ในการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ทั้งสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เพื่อเตรียมพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ให้เป็นปัจจุบัน

### 2. ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในประเด็นที่เกี่ยวข้องจาก การบริหารความเสี่ยงในสถานการณ์ที่ผ่านมา เพื่อนำมาเป็นแนวทางจัดทำแผนบริหารจัดการความเสี่ยงในครั้ง ต่อไป

2.2 ผู้บริหารควรศึกษาหลักภูมิธรรม 4 ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการ บริหารสถานศึกษา เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้ลดระดับความเสี่ยงหรือแก้ไขปัญหาจากสภาพความเสี่ยงที่เกิดขึ้น

### 3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัยพบว่า ด้านที่มีการบริหารมากที่สุด ความเสี่ยงอยู่ในระดับน้อยที่สุด ไปหาข้อที่มีการบริหาร น้อยที่สุด ความเสี่ยงอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ลำดับ ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการบริหารการเงิน ด้านสวัสดิภาพ และการคุ้มครอง และด้านการเรียนรู้ ตามลำดับ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

3.1 ควรศึกษาแนวทางการบริหารความเสี่ยงเฉพาะรายด้าน เนื่องจากสถิติทางการดำเนินการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับ พบว่า ความเสี่ยงทั้ง 3 ด้าน เป็นความเสี่ยงที่จัดอยู่ในกลุ่มอ่อนไหว มากที่สุด เพื่อนำผลการศึกษามาสังเคราะห์แนวทางในการบริหารความเสี่ยงต่อไป

3.2 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อสภาพความเสี่ยง ตามหลักคุณธรรม 4 ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในสถานศึกษาสังกัดอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างหรือความสอดคล้องในปัจจัยที่ส่งผลต่อสภาพความเสี่ยงในสถานศึกษา

### เอกสารอ้างอิง

- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2563). *คู่มือการปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19*. คิว แอดเวอร์ไทซิง.
- ธีร์ ภาวังคนันท์, ลิน งามประโคน, และสมศักดิ์ บุญปุ. (2565). รูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบูรณาการในสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. *วารสารปัญญาปนิธาน*, 8(2), 29-42. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/PPJ/article/view/269192>
- นวรรตน์ ไชยมภู, ชณัฐ พรหมศรี, นรินทร์ จุลทรัพย์, พิไลพร เกษตรสมบูรณ์, และสุชกัญญา ไชยมภู. (2565). ปัญหาและแนวทางการบริหารโรงเรียนตามนโยบายการเปิดเรียนแบบปกติหลังสถานการณ์ระบาดของโรคโควิด-19 โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองสระบุรี. *วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 5(6), 195-204. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/assr/article/view/263719>
- พระมหาทัฬหยา ปิยวณฺโณ (แจ่มจรัส). (2565). *กระบวนการพัฒนาปัญญาตามหลักคุณธรรม* [วิทยานิพนธ์ปริญญาสุคชฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย]. MCU Digital Collections. <https://e-thesis.mcu.ac.th/thesis/4735>
- พระมหาบุญยงค์ ปุณฺณญาโณ (พลสิงห์). (2561). *การศึกษาการบริหารความเสี่ยงทางการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 1*. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย]. MCU Digital Collections. <https://e-thesis.mcu.ac.th/thesis/379>
- พระมหาสุชิน วชิราโณ (เขยผลบุญ). (2561). *การประยุกต์ใช้หลักธรรมเชิงพุทธของผู้บริหารในการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พะยอม วงศ์สารศรี. (2542). *องค์การและการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 7). พรานนกการพิมพ์.
- มูลนิธิคีนันแห่งเอเชีย. (2566, 26 มกราคม). *การแพร่ระบาดของโควิด-19 สร้างผลกระทบต่อการศึกษาไทยที่สำคัญ 3 ประการ*. Kenan Foundation Asia. <https://www.kenan-asia.org/th/uncategorized-th/covid-19-education-impact>
- ร่วมไทโร ไมตรระรัตน และนงลักษณ์ ใจฉลาด. (2566). การศึกษาสภาพการบริหารความเสี่ยงในสถานการณ์ การแพร่เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลกอุดรดิตถ์. *วารสารการบริหารจัดการและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 5(1), 162-175. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jmli/article/view/260547>

- รัตนา กาญจนพันธ์. (2563). การบริหารสถานศึกษาในสถานการณ์วิกฤตไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19). *วารสารดุ ษฎี ัฒ น ทิต ทา ง ส ัง ค ม ศ า ส ต ร ์*, 10(3), 545-556. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj/article/view/248365>
- วสันต์ ศรีสุวรรณโณ และรุจิราพรรณ คงช่วย. (2566). การบริหารความเสี่ยงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 3 ในสถานการณ์โควิด-19. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(1), 173-191. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/pnuhuso/article/view/260973>
- ศิริกัญญา ศิริเลิศ, สติรพร เชาวนชัย, และวิทยา จันทร์ศิลา. (2565). แนวทางการปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ของโรงเรียนบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 1. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 7(6), 224-235. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JRKSA/article/view/253869>
- ศิริกุล แสงศรี และนงลักษณ์ ใจฉลาด. (2565). การศึกษาการพัฒนาสมรรถนะครูตามสถานการณ์แพร่เชื้อไวรัส โคโรน่า (COVID-19) ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 7(6), 194-204. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JRKSA/article/view/254340>
- สุพรรณิ แผ่นทอง และศันสนีย์ จะสุวรรณ. (2564). ความเสี่ยงของสถานศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19. ใน นันทิยา น้อยจันทร์ (บ.ก.), *การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 14* (น. 1156). มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- Best, J. W. (1977). *Research in education* (3rd ed.) Prentice Hall.